

Position Paper

Rondetafelgesprek WW-Fraude op 4 februari 2019

Tijdens het rondetafelgesprek staat het thema WW-fraude centraal. Gemeenten zijn weliswaar niet verantwoordelijk voor de uitvoering van de WW, maar dit thema is ook voor gemeenten van belang. Gemeenten verstrekken bijstandsuitkeringen, en voor een (klein) deel van de uitkeringsgerechtigden betreft dit Poolse arbeidsmigranten. Daarnaast stroomt een deel van de uitkeringsgerechtigden na afloop van de WW-periode in de bijstand in. De in de WW gesignaleerde problematiek herkennen gemeenten niet in de bijstand. Toch is ook voor gemeenten van groot belang om fraude zoveel mogelijk te voorkomen, en te sanctioneren indien nodig.

Wat zijn oorzaken van fraude?

De oorzaken van fraude zijn divers en afhankelijk van de persoonlijke situatie. We zien echter wel dat verminderde aandacht voor signalering en handhaving bijdraagt aan meer gelegenheid om te frauderen. Ook trends en maatschappelijke ontwikkelingen, zoals in dit geval de Poolse arbeidsmigranten en malafide tussenpersonen die op grote schaal frauderen en hier onderling ook over communiceren, vormen een oorzaak van fraude.

Hoe kan fraude worden voorkomen?

Om fraude te voorkomen is het van groot belang om

enerzijds zo min mogelijk gelegenheid tot fraude te bieden, en anderzijds fraude vroegtijdig te herkennen, op te sporen en aan te pakken, en daarmee de maatschappelijke schadelast te beperken. Wij zijn van mening dat het terugdringen van misbruik gebaat is bij een juiste mix van preventieve en repressieve instrumenten.

Voorkomen is beter dan genezen

Gemeenten richten zich zoveel mogelijk op het voorkomen van fraude en daarmee het voorkomen van handhaving en sanctienering. Dat doen gemeenten door het versterken van de rol van toezicht en het verbinden van de diverse gemeentelijke domeinen. Dat begint bij de toegang tot gemeentelijke dienstverlening. Dat betekent dat het belangrijk is om al in de fase van de aanvraag en toekenning van uitkeringen en beschikkingen aan burgers alert te zijn op signalen en risico's van fouten en mogelijke fraude. Het optimaal kunnen delen van beschikbare informatie bij gemeenten en ketenpartners verdient voortdurend aandacht.

Persoonlijk contact

Persoonlijk en regelmatig contact met uitkeringsgerechtigden draagt bij aan het voorkomen van fraude. Gemeenten hanteren een strenge intake en selectie

aan de poort vindt doorgaans plaats door middel van een persoonlijk gesprek, waarbij de nadruk ligt op uitstroom naar werk. Uitkeringsgerechtigden die doorstromen vanuit de WW worden in principe gezien als kansrijke groep, waarbij de arbeidsverplichting wordt gehandhaafd. Dat betekent dat er intensief contact is met deze groep en het minder makkelijk is om te frauderen.

We zien dat mensen met een WW uitkering minder contact hebben met het UWV en dat het contact vaak op afstand is. Het UWV kan op dit punt leren van de aanpak van gemeenten.

Kennispositie en samenwerking kan beter

Het voorkomen en vroegtijdig signaleren van fraude valt of staat met een goede kennispositie. Het delen van data, kennis en risicofactoren met (keten)partners is daarom van groot belang.

Maar ook daadkrachtig optreden waar de burger (of malafide tussenpersoon) willens en wetens wetten en regels overtreedt, vraagt om samenwerkingsafspraken in de keten. In de praktijk blijkt namelijk dat personen die zich schuldig maken aan strafbare feiten binnen een bepaalde wet, dit ook vaker bij andere wetten doen. Samenwerking in de keten en met partners, en een integrale benadering, zorgen er dan voor dat deze personen geen kans krijgen hun malafide carrièrepaden door te zetten.

Gemeenten en UWV kunnen op dit gebied (nog) beter samenwerken. Dat kan door:

- het delen van signalen ter controle van de basisregistratie personen;
- het delen van gegevens/data;
- het structureel delen van kennis (trends en ontwikkelingen) tussen gemeenten en ketenpartners (waaronder UWV, maar ook SVB en Belastingdienst).

Gemeenten zijn gebaat bij (beleids)ondersteuning, met name rond kennisdeling (het delen van gegevens en omgaan met privacywetgeving).

Wat doen gemeenten zelf om de aanpak van fraude te verbeteren?

Onlangs hebben VNG Kenniscentrum Handhaving en Naleving en Lysias Advies het Whitepaper toezicht en handhaving opgesteld. Hiermee wordt gemeenten

handelingsperspectief geboden om te komen tot operationalisering van integraal toezicht en handhaving in het gemeentelijk domein. Enkele handreikingen die in het whitepaper worden gedaan aan gemeenten zijn:

Versterk de bestuurlijke aandacht voor toezicht en handhaving

Vanuit de uitvoeringspraktijk worden met veel energie initiatieven gestart. Het goed verankeren van werkende elementen uit de uitvoeringspraktijk vraagt om een stevig bestuurlijk commitment. Uit onderzoek komt duidelijk naar voren dat de bestuurlijke aandacht voor toezicht en handhaving binnen het sociaal domein was afgenomen na de decentralisaties. Deze aandacht komt nu steeds meer terug.

Wij werken daarom aan een integraal toepasbaar handhavingsconcept, zodat we gemeenten hiermee kunnen ondersteunen bij de toegepaste toezichtstaken en handhaving.

Risicosturing biedt kansen

Er kan meer gebruik worden gemaakt van risicogericht toezicht, gebaseerd op de veelheid aan data die gemeenten aangeleverd krijgen. De ontwikkeling van risicoprofielen – iets waar rijkstoezichthouders al langer mee werken – biedt veel kansen in het sociaal domein. Dit roept bij gemeenten wel ethische en morele vragen op hoever zij hiermee mogen en willen gaan. Ondanks de strikte eisen van AVG zoeken gemeenten naar manieren om gegevens uit te wisselen.

Stel een bestuurlijke visie en heldere kaders op

Een nieuw afwegingskader op basis van een integrale visie is nodig om professionals handelingsperspectief te bieden in hun dienstverlening aan de burger. Complicerende factor bij de ontwikkeling van een afwegingskader zijn de verschillende paradigma's in de wetten in het sociaal domein. De Fraudewet biedt bijvoorbeeld weinig ruimte voor maatwerk en 'dwingt' gemeenten al snel om een bestuurlijke boete op te leggen. Dit kan echter een contraproductieve maatregel zijn in het licht van het wenselijke maatschappelijke resultaat waarin de burger weer in staat is om in het eigen levensonderhoud te voorzien.

februari 2019